

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE AÇILIM TARTIŞMALARI

PROF. DR. MURAT SEZGİNER*

Türk siyasi hayatı, bugüne kadar çok farklı tartışmalara ve ayrışmalara sahne olmuştur. Bununla birlikte 2009 yılında hükûmet tarafından başlatılmış bulunan “açılım” tartışması, üzerinde önemle durulması gereken bir tartışmadır. Daha çok demokrasi, temel hak ve hürriyetlerin genişletilmesi çerçevesinde ele alınan, topluma sunulan **açılım** politikaları, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucu fikrinin sorgulanması şeklindeki paralel bir tartışma ile birlikte yürütülüyor. Buna göre, 80 yıllık inkâr politikalarına son verilmesi amacı, Anayasa’dan Türklük ibaresinin çıkarılabileceği, federasyon tartışmasının yapılabileceği ifade ediliyor. Bütün bu görüş ve tartışmalar, aslında, **açılım** olarak ifade edilen, topluma sunulan projenin, buz dağının görünen kısmı olduğunu gösteriyor. Gerçekten de ortaöğretim seviyesini aşmayan bir içerikle yürütülen çalıştayların, sivil toplum kuruluşlarını dinlemek adı altında yapılan görüşmelerin, siyasi parti ziyaretlerinin çok ötesinde bir durumla karşı karşıya olunduğu görülüyor.

Bütün bu tartışmaların sağlıklı bir zeminde yürütülmesi için öncelikle bazı temel kavramların açıkça tanımlanması, daha doğrusu ne anlama geldiğinin ve nasıl işlediğinin ortaya konması gerekir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucu fikri Türk milliyetçiliği ile demokrasi, insan hakları kavramları arasında bir ilişki, karşıtlık mevcut mudur? Anayasa’mızdan Türk ibaresinin çıkarılması ve farklı etnik, dinî, mezhepsel aidiyetler etrafında şekillenen bir toplum yapısı, demokratik işleyiş için uygun mudur? Etnik, din, mezhep aidiyetine dayalı olarak

* Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

oy verilmesi ve siyasi hayata katılım demokrasi midir? Siyasi otoritenin, devletin görevi, toplumu oluşturan bireyler arasındaki ortak unsurları vurgulamak ve bu ortak unsurları geliştirmek mi; etnik ve inanç temelli farklılıklara vurgulamak, bunları geliştirmek, bunlar üzerinden kamusal hayatı tanımlamak mıdır?

Açılım politikaları olarak ortaya konan faaliyetlerin, bu hayati sorular üzerinden sorgulanması gerekir. Bu şekilde, aslında buz dağının görünmeyen kısımlarını, toplumu bekleyen büyük tehlikeleri görmek mümkün olabilecektir.

Açılım adı altında ortaya konan aslında nedir? Bilindiği üzere bu faaliyetler **Kürt açılımı** olarak başlamış ve diğer etnik ve inanç grupları ile devam etmiştir. Hükûmet ilk olarak **Kürt açılımı** adı altında bir proje ile toplum karşısına çıkmıştır.

Bir hükûmet projesi olarak ortaya atılan ve içeriği bir türlü somutlaştırılmayan **açılımın** muhalefet partileri bakımından da adı ve anlamı farklıydı: “*Bölme - ayrıştırma*” veya “*yıkım*” projesi.

Adı üzerindeki tartışmaları müteakip **Kürt açılımı** “*demokratik açılım*” olarak ifade edilmeye başlandı; daha sonra ise resmî ağızlarda açılım, “*millî birlik ve kardeşlik*” projesine dönüşüverdi. Bir hükûmet projesi olarak ortaya atılan ve içeriği bir türlü somutlaştırılmayan **açılımın** muhalefet partileri bakımından da adı ve anlamı farklıydı: “*Bölme - ayrıştırma*” veya “*yıkım*” projesi. Adı bir türlü konmayan ve içinde ne olduğu da anlaşılamayan projenin tek somut sonucu, sınırda bir baraka içinde yargı-yürütme ikilisi tarafından yapılan terörist karşılama ile otobüs üzerinde yapılan zafer gösterisi oldu. Hafızalara kazınan, millî vicdanda büyük yara açan Habur krizi, “*Çok güzel şeyler olacak.*” şeklinde kutlandı. **Açılım** politikaları çerçevesinde Alevi ve Roman vatandaşlarımız da gündeme getirildi ve çalıştay adı altında, bir bakan nezaretinde, seri toplantılar tertiplendi. İstanbul’da yapılan Muharrem kutlamalarında Caferi vatandaşlarımız için de **açılım**

düşünüldü düşünülmediği soruldu. Çeşitli zeminlerde de gayrimüslim vatandaşlarımız için yapılması gereken **açılım** politikaları tartışılmaya başlandı.

Bütün bu tartışmaların, insan hakları, temel hak ve hürriyetler, demokrasi ile birlikte düşünülmesi; âdeta bu kavramların içinin doldurulması olarak gösterilmesi büyük bir yanılığın da beraberinde getirmiştir. Sonucun gerek toplumsal yapımızda ve gerekse bu toplumsal yapı üzerine bina edilecek egemenlik anlayışında, siyasi yapıda, kamusal alanda ne şekilde tecelli edeceği üzerinde durulmadı.

Cumhuriyet Projesi: Tek Millet – Tek Devlet

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu fikri hiç şüphesiz Türk milliyetçiliğidir. Buna göre, egemenlik Türk milletine aittir ve hiçbir kişi ve gruba devredilemez.

Bu anlayışta, millet fikri, sistemin temelidir. O hâlde gerek etnik aidiyet, gerek inanç farklılığı, gerekse sınıf, cinsiyet gibi farklılıklar, Türk milliyetçiliği için belirleyici değildir. Bu farklılıklara dayalı olarak egemenlikten pay alınması, siyasi hayata katılım, kamusal alanda temsil şeklinde ifade edilebilecek her türlü yaklaşım, Türk milliyetçiliği bakımından kabul edilemez.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesi de bu anlayış çerçevesinde ortaya konulmuş; devletin hukuki yapılanması bu esasa göre düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu fikrine tarihî, siyasi, kültürel pencereden bir kez daha bakmak gerekir. Osmanlı İmparatorluğu'nun onlarca yıla yayılan siyasi, askerî, fikrî mücadele sonrasında parçalanışı, Türk siyasi ve fikrî hayatında derin izler bırakmıştır. Gerek Osmanlı tabiiyeti ve gerekse İslam ortak paydası etrafında yürütülen siyaset tam bir hüsrarla sona erdi. Her türlü, kafa karışıklığı yaratmak amaçlı çabalar, dış mihrak açıklamaları, Türk milliyetçilik fikrini sebep gösterme uyanıklıkları, olan biteni değiştirmeye yetmedi. Osmanlı İmparatorluğu, farklı millet aidiyetleri tahrik edilmek suretiyle, etnik ve dinî temelde parçalandı; büyük acılar yaşandı. Cumhuriyetin kurucu kadroları, ilk gençlik yıllarından başlayarak neredeyse ömürlerini, cephelerde Osmanlı vatandaşı unsurlara karşı savaşarak geçirdi. Bütün bu olanlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir daha asla böyle bir zafiyete uğratmayacak bir temel üzerinde kurulması sonucunu doğurdu: *Tek millet ve tek devlet*.

Millet aidiyeti fikrinin, başta vatandaşlık olmak üzere her türlü aidiyet duygusunun üstünde olduğu yaşanılarak öğrenildi. Anadolu coğrafyasındaki insanlara ortak geçmişleri, kültür birliktelikleri hatırlatıldı; ortak bir gelecek fikri etrafında toparlanmaya çalışıldı. Cumhuriyet projesinin ve bunun sonucu olarak oluşturulan ulus devletin kurucusu Atatürk'e göre millet, *"Zengin bir hatıra mirasına sahip bulunan, beraber yaşamak hususunda müşterek arzu ve muvafakatte samimi olan ve sahip olunan mirasın muhafazasına beraber devam hususunda iradeleri müşterek olan insanların birleşmesinden meydana gelen cemiyet."* tir. Bu düşünceye göre millet, sadece fiziki bir olgu değildir. Millet, kendisini oluşturan bireylerin birlikte yaşama azim ve kararı, mensubiyet (aidiyet) duygusudur. Sürekli olarak farklılıkların vurgulanması, siyasetin bu farklılıklar üzerine bina edilmesi, siyasal tercihlerin etnik, dinî, mezhepsel, kültürel aidiyetlere ve hatta hemşehrilik esasına bağlı olarak yapılması durumunda hangi mensubiyet şuuru insanları birbirine bağlayacak?

Bu aşamada bir hususun üzerinde özenle durmak gerekir. Sorun olan insanların farklı inançları benimsemeleri, farklı mezhep ya da etnik bir aidiyet duygusu içinde olmaları değildir. Sorun, bu durumun kolektif bir hak talebine dönüşmesi, egemenlik kullanımının bu aidiyetler doğrultusunda paylaşılması, kamusal alanın paylaşımı talebidir. Bu yöndeki taleplerin demokrasi ve insan hakları temelinde, hele AB süreciyle bağlantılı olarak ele alınması büyük bir yanılgıdır. Temel hak ve hürriyetlere ilişkin hukuki düzenlemeler, toplumsal farklılıkların artırılması yönünde değil, vatandaş hakları olarak anlaşılmaktadır. 1789

tarihli *Fransız Vatandaş ve İnsan Hakları Bildirgesi*'nin millet şuuruna sahip vatandaşlar bakımından, vatandaş hakları çerçevesinde bir anlam ifade ettiği görülür. Nitekim Fransa'da Korsika'nın hukuki statüsünü belirleyen Kanun'un 1. maddesi Korsika halkını tanımlarken "*Fransız halkını oluşturan Korsika halkı*" ifadesini kullanmış, bu ifade, Fransız Anayasa Konseyi tarafından Anayasa'ya aykırı bulunmuştur². Fransız Anayasa Konseyinin kararında, dayanan hukuki düzenlemelerden biri de 1789 Vatandaş ve İnsan Hakları Bildirgesi'nde geçen "*Fransız halkının temsilcileri*" ifadesidir. Görüldüğü üzere temel insan hakları metinlerinin de millet bütünlüğünü bozacak şekilde uygulanmasına Batı ülkelerinde de izin verilmemektedir.

Türk Anayasalarında Millet Anlayışı ve Milliyetçilik³

Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren tüm anayasal ve yasal metinler, vatandaşların tamamını tek bir millet anlayışı içinde tanımlamıştır. Cumhuriyetin ilanını müteakip kabul edilen 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, egemenliğin millete ait olduğunu açıkça ifade etmiş, yönetim şeklinin cumhuriyet olduğunu hüküm altına almıştır. Anayasa'ya göre, tüm vatandaşlar Türk olarak kabul edilmiş ve bu durum 88. madde de "*Türkiye ahalisi din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla Türk ıtlak olunur.*" şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca Anayasa'nın maddelerinde vatandaş hak ve yükümlülükleri belirtilirken "*Bütün Türkler*" (mad. 87); "*Türkler*" (mad. 69; mad. 82) "*Her Türk*" (mad. 68) ifadeleri kullanılmıştır. Nihayet Atatürk'ün sağlığında 1937 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile de *milliyetçilik* ilkesi Anayasa maddesi hâline getirilmiş, *milliyetçilik* devletin nitelikleri arasında sayılmıştır. Anayasa'nın değişik 2. maddesi şu şekildedir: "*Türkiye Devleti cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve inkılapçıdır. Resmî dili Türkçedir. Makarrı Ankara şehridir.*"

1924 Anayasa'sını takip eden diğer Anayasalarda da aynı yaklaşım devam etmiştir. 1960 askerî müdahalesinden sonra kabul edilen 1961 Anayasa'sında da milliyetçilik fikrî ve millî devlet anlayışı temel ilke olarak benimsenmiştir. 1924 Anayasa'sından farklı olarak Anayasa'da devletin nitelikleri ifade edilirken milliyetçilik ifadesi yerine *millî* kelimesi tercih olunmuştur. Anayasa'nın 2. maddesine göre, "*Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.*"

1961 Anayasa'sı yapılırken özellikle milliyetçilik ifadesinin Anayasa'da yer alıp almaması hususunda Kurucu Mecliste yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Anayasa Komisyonu, devletin niteliklerini belirten 2. maddeyi başlangıçta, "*Türkiye Cumhuriyeti, demokratik ve laiktir. Çalışma ve sosyal adalet esaslarına dayanır.*" şeklinde sunmuştur. Anayasa'da milliyetçilik ilkesinin yer alması gerektiği birçok konuşmacı tarafından ifade edilmesine rağmen, Anayasa Komisyonu, milliyetçilik ilkesinin Anayasa içinde dağınık olarak ifade edildiğinden hareketle bu önerilere karşı çıkmıştır. Eleştiriler sonucunda 2. madde, "*Türkiye Cumhuriyeti; insan*

haklarına dayanan, millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.” şekline getirilmiştir. Ancak bu durum Anayasa’da milliyetçilik ilkesine yer verilmediği şeklinde algılanamaz. Nitekim Anayasa Mahkemesine göre Anayasa’da yer alan *“Devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliği temel hükmü, Başlangıç kısmında tanımlanan ‘Türk milliyetçiliği’ nin belirgin niteliklerinden birini oluşturmaktadır.”*

1982 Anayasa’sının daha başlangıç hükümlerinde Anayasa’nın, *“Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk’ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve onun inkılap ve ilkeleri doğrultusunda”, “Türk milleti tarafından demokrasiye âşik Türk evladının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi”* olunduğu belirtilmiş ve *“millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğu”, “hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği”, “Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu”* özel olarak vurgulanmıştır. Anayasa’nın devam eden maddelerinde de *“Türk Devleti’ni, devlet yapan değerler”* ve *“Atatürk ilke ve inkılapları”* hukuk normu olarak yer almıştır. Örneğin 3. maddede *“Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.”* hükmü yer almaktadır. *Dil İnkılabı*, Atatürk ilke ve inkılaplarından biri; cumhuriyetle inşa edilen *ulus devletin* vazgeçilmezidir. Anayasa’nın 3. maddesinin 1. fıkrası hükmündeki ifade bilinçli bir ifadedir. Zira hüküm, 1. maddede yer alan *“Türkiye Devleti bir cumhuriyettir.”* hükmü ile birlikte ele alındığında iki

Anayasa’ya göre, tüm vatan-
daşlar Türk olarak
kabul edilmiş ve
bu durum 88.
maddede *“Türkiye ahalisi din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla Türk itlaka olunur.”* şeklinde ifade edilmiştir.

önemli sonuç doğurmaktadır: *“Cumhuriyet’in dili Türkçedir.”* ve *“Türkçe, devletin bölünmez bütünlüğünün en önemli vasıtasıdır.”* O hâlde Türkçe, devletin resmî dili olmanın ötesinde cumhuriyetin, cumhuriyetle yeniden filizlenen, Atatürk ilke ve inkılapları ile şekillenen yeni Türk Devleti’nin dili, vazgeçilmezdir.

Bütün bu düzenlemelerden açıkça anlaşılacağı üzere, Anayasalarımız tüm vatandaşları, tek bir millet anlayışı içinde kabul etmiş, devletin milliyetçilik ilkesi vurgulanmak suretiyle de bu konuda devlete görevler yüklemiştir. Şöyle ki, toplumda millet şuurunun yerleştirilmesi ve geliştirilmesi, öncelikle bir devlet faaliyetini gerektirir; Atatürk Dönemi idari kurumları (Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu vb.) incelendiğinde bu durum çarpıcı olarak görülür. Ortak sembollerden başlayarak kültürün, tarihin, dilin canlı tutulması ve geliştirilmesi, başta eğitim ve kültür alanlarında olmak üzere kesintisiz bir devlet faaliyeti gerektirir. Anayasa’mızda ifade edilen *“Atatürk milliyetçiliğine bağlı devlet”* nitele-

mesi, devlete bu faaliyetleri yapmak bakımından bir görev yüklemektedir. Bazılarına göre devletin milliyetçiliği çağ dışı olarak görülse bile⁴, milliyetçilik ilkesinin devlete yüklediği bu görevin, imparatorluk mirasçısı bir devlette, öncelikli bir görev olduğunda kuşku yoktur.

Ortak tarih, dil, kültür birlikteliği, bir arada yaşama iradesi, mensubiyet şuuru ve ortak gelecek duygusu milleti oluşturan temel unsurlardır. O hâlde milliyetçilik, bu ortaklıkların korunması, geliştirilmesi fikridir. Milliyetçilik, ortak (millî) tarih şuuru, kültür, dil, mensubiyet şuuru gibi, toplumu birbirine bağlayan unsurları her zeminde korumak, geliştirmek ve bu şekilde toplumsal dokuyu kuvvetlendirecek düşünce ve faaliyetler olarak anlaşılmalıdır. Türk milliyetçiliği fikri de tüm Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını tek millet olarak ele alır ve ortak unsurlar etrafında bir birlik politikası yürütür. Buna göre, toplumu birden çok etnik ve inanç temelli gruplar birliği olarak görüp, Türk milliyetçiliğini de bu gruplardan biri olarak ele almak mümkün değildir.

Anayasalarımızın ortaya koyduğu millet anlayışı ve devletin milliyetçiliği ilkesinin kabulü, **açılım** politikası olarak ortaya konan projelerin hukuka uygunluğu meselesinin tartışılmasını zorunlu kılmaktadır. Anayasa düzenlemeleri, devletin vatandaşlarını etnik, dinî, kültürel vb. farklılıklar çerçevesinde tanımlamasına ve bu şekilde muhatap almasına engeldir. Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm vatandaşları, hiçbir inanç, etnik, kültürel farklılık dikkate alınmaksızın eşit bireylerdir. Devlet, vatandaşlarının inançlarına müdahale etmeyecek, etnik aidiyetlerini sorgulamayacak, bu farklılıklara dayalı ayrıcalıklar tanımayacak, farklı muamelede bulunmayacaktır. Anayasa'mızda devletin nitelikleri arasında sayılan laiklik ilkesinin de bu çerçevede önemini vurgulamak gerekir.

Devletin, vatandaşlarının farklılıkları üzerine bir politika yürütmesi, her şeyden önce milliyetçilik ilkesinin tabii sonucu, hatta amacı olan, tek millet anlayışının zedelenmesi demektir. Yukarıda da ayrıntılı olarak ifade edildiği üzere anayasalarımız devletin milliyetçiliği ilkesini kabul etmiştir; buna göre devlet, farklılıkları vurgulamak suretiyle millet bütünlüğünü zedelemek değil, bilakis, vatandaşlar arasındaki ortak değerleri geliştirmek, ortak dil, ortak kültür, ortak tarih bilinci oluşturmak üzere kamusal faaliyetler yapmak yükümlülüğü altındadır. Bu yükümlülüğün ihlali, Anayasa'ya aykırılık olarak tespit edilmelidir.

Devletin, Ülkenin ve Milletin Bölünmezliği İlkesi – Devletin Dili⁵

Anayasa'mızın değiştirilemeyecek ve değiştirilmesi teklif dahi edilemeyecek maddelerinden olan 3. maddesinin ilk fıkrası, "*Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.*" şeklindedir. Bu düzenlemenin, Anayasa'nın getirmiş bulunduğu millet anlayışının, milliyetçilik ilkesinin ayrılmaz bir parçası olduğuna hiç kuşku yoktur. 2009 yılında yaşanan **açılım** tartışmaları öncesinde, bu projenin öncü tartışmaları daha önce azınlık raporu, bilim adamları tarafından yapılan Anayasa önerileri gibi zeminlerde bir şekilde yapılmıştır. Türkiye'de 2004 yılından itibaren daha yüksek sesle Anayasa üzerine tar-

tışmalar yapılmış; Anayasa'mızın 3. maddesinde "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür." cümlesinden sonra gelen "Dili Türkçedir." ifadesi eleştirilmiştir. Anayasa düzenlemesinde "Resmi dil Türkçedir." ifadesinin tercih edilmesi gerektiği birçok kişi tarafından ifade edilmiştir. Aynı şekilde, "Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu, Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma Grubu" nun Ekim 2004 Raporu'nda da aynı ifade tekrarlanmıştır. Oysa Fransız Anayasa'sının 2. maddesindeki ifadede Anayasa'mızla aynı ifadeleri kullanmıştır. Maddedeki ifade aynen şu şekildedir; "Cumhuriyetin dili Fransızcadır" (La langue de la republique est le français). Ayrıca maddeye ilişkin yargı kararlarındaki ifadeler çok çarpıcıdır; Fransız Anayasa Konseyi, bölgesel ve azınlık dilelerine ilişkin Avrupa şartının bir hükmüyle ilgili olarak yaptığı değerlendirmede, Anayasa'nın ikinci maddesine göre, "Fransızcanın kullanımı kamu hukuku tüzel kişileri için mecburidir." demektedir.⁶ Başka bir kararında⁷; "Fransızca dışında bir dilin kullanımı kamu eğitim kurumlarında öğrencilere empoze edilemez." ifadelerini kullanmıştır. Fransız Danıştayı Conseil d'Etat bir kararında⁸ kamu kurumlarına yönelik dilekçelerin Fransızca yazılması gerektiğini belirtmiştir.

Bir diğer tartışma ise, Anayasa'mızda yer alan "Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü" ile ilgilidir. Buna göre, özellikle "milletin bölünmezliği" ilkesi Batılılar tarafından anlaşılammamaktadır. Milletin tekliği, bölünmezliği kavramının Batılılar tarafından anlaşılmadığı iddiası tümüyle gerçek dışıdır. Her şeyden önce milletin bölünmezliği kavramı bizzat Batılı hukuk metinlerinde ve yargı kararlarında kullanılmaktadır. Yukarıda bahsedilen, Korsika'nın hukuki statüsünü belirleyen kanunla ilgili Fransız Anayasa Konseyi kararı, konuya ilişkin bir örnek olarak zikredilebilir.

Fransız Anayasa Konseyi, kararında 1958 Anayasa'sının Ön Söz'üne, 1. ve 3. maddesi ile 1789 Vatandaş ve İnsan Hakları Bildirgesi'ne dayanmıştır. Konseye göre, "Korsika halkı" ibaresi, hukuki olarak Fransa halkını oluşturan bir parça olarak "Korsika halkı" tanımlaması yapmaktadır. Böyle bir tanımlama, "Fransız halkının tekliği" (L'unicité du Peuple Français) ilkesini öngören 1958 Anayasa'sının giriş bölümüne, "Cumhuriyetin Bölünmezliği" (L'indivisibilité de la Republique) ilkesini düzenleyen 1. maddeye ve "milli egemenliğin" (La Souveraineté Nationale) halka ait olduğunu ifade eden 3. maddeye aykırıdır. Ayrıca 1789 Vatandaş ve İnsan Hakları Bildirgesi'nde geçen "Fransız halkının temsilcileri" (Les Représentants du Peuple Français) ifadesi de karar dayanaklarından biri olarak zikredilmiştir.

Görüldüğü üzere Fransız Anayasa'sı devleti oluşturan insan topluluğunu "tek bir millet" olarak tanımlamakta ve bu milleti oluşturan alt topluluk tanım-

Toplumu birden çok etnik ve inanç temelli gruplar birliği olarak görüp Türk milliyetçiliğini de bu gruplardan biri olarak ele almak mümkün değildir.

lamalarını reddetmektedir. Bu yasal düzenlemeler ve ilgili Anayasa Konseyi kararı ısrarla **“halkın teklifi”** (L’unicité du Peuple) vurgulamaktadır. Fransız Senatosunun resmî web sayfalarından birinde de⁹ yukarıda zikredilen Anayasa Konseyi kararı değerlendirilirken Batılıların anlamadığı! **“bölünmezlik”** (indivisibilité) kavramı kullanılmıştır. Buna göre, Kanun’da Fransız halkını oluşturan halklardan biri olarak *“Korsika Halkı”* ifadesinin kullanımı, Anayasa Konseyine **“Fransız halkı ve onun bölünmezliği (indivisibilité) kavramı”** nı güçlü bir şekilde vurgulama imkânı vermiştir. Oluşturucu *“Korsika halkı”* ifadesi Anayasa’ya aykırıdır.

“Halkın teklifi” ilkesini güçlü bir şekilde vurgulayan bir diğer Anayasa Konseyi kararı ise, *“Bölgesel ve azınlık dillere ilişkin Avrupa şartı”* yla ilgili karardır.¹⁰ Karara göre, *“Bölgesel ve azınlık dillere ilişkin Avrupa şartı”* hükümleri ile bir azınlık veya bölgesel dil kullanan gruplara, bu dillerin kullanıldığı bölgelerde, özel hukuki haklar verilmektedir. Bu hükümler *“halkın teklifi”*, *“kanun önünde eşitlik”* ve *“Cumhuriyetin bölünmezliği”* şeklindeki Anayasa hükümlerine aykırıdır.

Anayasa’mızın getirmiş bulunduğu *“Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.”* düzenlemesinin, Batılı referanslar gösterilmek suretiyle eleştirilmesi, 2009 yılında yapılan **açılım** tartışmalarının hazırlık çalışmaları gibi görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını, tek bir millet olarak değil, farklı etnik, dinî, kültürel grupların bir araya gelmesi şeklinde oluşmuş topluluk şeklinde ele almak, siyasi egemenliği buna göre yeniden tanımlamaya çalışmak, açık bir Anayasa ihlalidir. Bu sebeple de Anayasa düzenlemeleri eleştirilmekte, yanıltıcı biçimde Batılı ülkeler referans gösterilmektedir.

Tek Millet Anlayışı, Milliyetçilik ve Demokrasi¹¹

Demokrasi nedir ve nasıl bir sosyolojik zemine ihtiyaç duyar? Feodalite ve monarşilerde devlet – toplum ilişkisini açıklamak siyasal bilimciler açısından önemli bir zorluk göstermez. Hükmetme gücü üzerine tek yanlı olarak görülen siyasal ilişki, seküler veya teokratik teorilerle gerekçelendirilmiş, meşruiyet dayanakları izah edilmeye çalışılmıştır. Bu yapılanmaların tarihî, kültürel ve coğrafi şartlardan kaynaklanan farklılıklarının ise esasta bir önemi yoktur. Monarşiler sonrasının egemenlik tanımı ve kullanılmasında, topluma müracaat edilmiştir. Ortak özellikleri sebebiyle *“millet”* olarak ifade edilen toplumun, egemenlik kullanımında temel meşruiyet unsuru olarak kullanımı ve giderek birey hak ve hürriyetleri konusundaki gelişim bizi demokrasi kavramına getirmiştir.

Demokratik bir rejimin özellikleri; hukuk devleti ya da hukukun üstünlüğü, hürriyetçi bir rejimin varlığı, millî egemenlik ilkesi ve yönetime katılımı sağlayan hür seçimler olarak sıralanıyor¹². Bu ilkelerin yakından incelenmesinde, birbirleriyle ilişkili olmakla beraber, her birinin, ortak unsurlar etrafında toplanmış, bir arada yaşama, birlikte bir gelecek planlama iradesi taşıyan bir insan topluluğuna ihtiyaç duydukları görülecektir.

Her şeyden önce, millî egemenlik ilkesine göz atmak gerekir. Anayasa Mahkemesinin bir kararında da ifade edildiği üzere demokratik devlet "...egemenliğin bir kişi, zümre ve sınıf tarafından, belli sınıflar yararına kullanılmadığı, serbest ve genel seçimin iktidara gelmede ve iktidardan ayrılmada tek yol olarak kabul edildiği ve iktidarın bütün millet yararına kullanıldığı... bir idare biçimidir."¹³ Demokratik rejimlerde egemenliğin kullanımı tüm toplumun ortak iradesini yansıtır. Ortak millî değerler dışında kümelenmiş, değişik benzeşme unsurları etrafındaki dinî, etnik, kültürel cemaatlerin egemenlikten sayıları oranında pay alması söz konusu değildir. Bu durum demokrasinin temel mantığına aykırıdır.

Hür seçimler de egemenliğin kullanımında başvurulan bir metottur. Seçim konusu demokrasinin diğer unsurları dışlanarak çoğu kez en önemli unsur olarak ele alınır. Bununla birlikte, demokratik bir devletteki sosyal yapı ve ilişkiler tanıma sokulmadığında demokratik sistemi "*liderler arasında serbest yarışmayı gerçekleştirmek üzere, dernek kurma, haber alma ve haberleşme temel hürriyetlerine dayanarak, siyasal tercihlerin serbestçe ifadesine imkân veren sistemler*" olarak tanımlamak mümkündür.¹⁴ Seçimler, seçim sonrasında iktidarı devretmeye eğilimleri dışlanmak suretiyle, demokrasinin en önemli şekli şartı olarak görülüyor. Şüphesiz seçimlerin demokrasi içindeki değeri, yarışma ve rekabetin düzenli aralıklara ve zora dayanmadan tekrarlanmasındadır.

Millî egemenlik meselesinde olduğu gibi, seçimlerde de millet gerçekliği önemle kendini gösteriyor. Küresel güç iddiasındaki güç ve güçlerin, Irak'a müdahalesi sonrasındaki seçimler, millet-demokrasi ilişkisini en canlı ve yakın bir örnek olarak gözler önüne seriyor. "Hür" olma vasfı ayrı bir tartışma konusu olmakla beraber, seçim sonuçlarının etnik ve din-mezhep gruplaşmalarının sayılarını tespitten öte anlamının olmadığı görüldü. Oysa demokratik rejimlerde seçimler, nüfus sayımı değil, daha iyi yönetme iddiasına sahip siyasal gruplar arasındaki tercihi belirlemek üzere yapılır. Bu ise hiç şüphesiz ortak değerler etrafındaki birleşmeyi en sıkı şekilde ifade eden millet şuuruna sahip bir topluluğu gerektirir. Milletleşme sürecini tamamlamış topluluklarda, liberal, sosyal demokrat, muhafazakâr ve hatta çevreci siyasal hareketler, daha iyi yönetme iddiası ile seçime katılırlar. Burada egemenliğin kullanımı konusunda, millet dışındaki benzeşme gruplarının iddiası söz konusu olamaz. Farklı etnik, kültürel, dinî toplulukların, siyasal bir iddia ile egemenlikten pay alması söz konusu değildir. Millet şuuruna sahip olmayan toplumlarda ise, seçim, farklı kimliklerin ifadesinden başka bir anlam ifade etmeyecektir.

Görüldüğü üzere, millet kavramı, demokratik işleyişin ön şartı olarak ortaya çıkıyor. Milliyetçiliğin ise milleti oluşturan temel unsurların korunması, geliştirilmesi, topluma ve bireylere benimsetilmesi faaliyeti olduğu; toplumu bütünleştirmek, ortak unsurları öne çıkarmak suretiyle toplumsal dokuyu kuvvetlendirdiği unutulmamalıdır. Böyle bir altyapının bulunmadığı veya yeterince güçlü hissedilmediği toplumlarda demokrasinin patolojik sonuçlarının çıkması kaçınılmazdır. Çarpıcı Irak örneği gözler önündedir. Her türlü demokratik kaza-

nımlarına rağmen ülkemizde de birçok sıkıntının varlığı tespit edilebilir. O hâlde yapılması gereken, Türk milliyetçiliği fikrinin Cumhuriyetin kuruluş felsefesindeki temel ilkeler çerçevesinde hayata geçirilmesini sağlamaktır.

Açılım tartışmaları ile Türk milletini ayrıştırmak, farklı aidiyetler üzerinden siyasi hayata katılımı teşvik etmek, hatta siyasi egemenliği bu çerçevede tanımamak, demokrasinin işleyişi bakımından da büyük tehlikeler içermektedir.

Çözüm, Türk toplumunun kendisini Türk olarak ifade eden, güzel Türkçe konuşan, Türk kültürünün edebiyattan musikiye yüksek değerleri etrafında birleşen, millî bir tarih şuuruna sahip, birlikte yaşama, geleceği planlama ve müreffeh dünyayı aşma idealine sahip bireylerden oluşmasıdır. Bu amaç bir devlet politikası olmalıdır. Devlet, Türk kültürünü geliştirmek, yüksek kültür zevkine ve şuuruna sahip insanların bu ihtiyaçlarını karşılayacak refah seviyesini temin etmek durumundadır. Bu sebeple de ifade edilen amaçları gerçekleştirmek durumunda olan Türk milliyetçilik hareketi, toplumdaki herhangi bir siyasi taraf olmayıp toplumun tümünü kucaklama iddiasındadır. ■

¹ Türk Hukuk, S. 141, Ocak 2010, s. 5-9'da yayımlanan "Türk Milliyetçiliği ve Açılım Politikaları," adlı makalenin genişletilmiş şeklidir.

² Conseil Constitutionnel, Decision no 91-920 DC du 9 Mai 1991; internet erişimi için, www.Conseil-constitutionnel.fr/decision/1991/91290dc.htm

³ Murat Sezginer, "Türk Anayasa Hukukunda Milliyetçilik İlkesi," **Türk Hukuk**, S.135, Eylül 2008, s.10 vd.

⁴ bk. Mustafa Erdoğan, "Milliyetçilik Hezeyanı", Tercüman, 29.03.2004.

⁵ Murat Sezginer, "Türklük ve Türk Devleti Üzerine Tartışmalar," içinde **Çok Kültürlülük ve Türkiye-İlîk** (2005), ed.M.Çağatay Özdemir, Ankara: Tek Ağaç Yay. s.37-40'tan özetlenmiştir.

⁶ Conseil Constitutionnel, Decision no.99-412 DC, 15 juin 1999, Journal Officiel du 18 Juin 1999, p.8967 internet erişimi için, www.conseil-constitutionnel.fr/decision/1999/99412/index.htm

⁷ Conseil Constitutionnel, Decision no.01-457 DC, 27 Decembre 2001, Journal Officiel du 29 Decembre 2001, p.8967, internet erişimi için, www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2201/2001457/index.htm

⁸ Conseil d'Etat, 22 Novembre 2000, Association Greenpeace France, internet erişimi için, www.conseil-etat.fr/ce/jurispd/index_ac_id0053.shtml

⁹ www.carrefourlocal.org

¹⁰ Conseil Constitutionnel, Decision no.99-412 DC, 15 juin 1999, Journal Officiel du 18 Juin 1999, p.8967 internet erişimi için, www.conseil-constitutionnel.fr/decision/1999/99412/index.htm

¹¹ Murat Sezginer, "Milliyetçilik ve Demokrasi," **Türk Hukuk**, S.120, Mart 2007, s.6 vd. den alınmıştır.

¹² Bahtiyar Akyılmaz-Murat Sezginer-Cemil Kaya (2009), **Türk İdare Hukuku**, Ankara: Yay, Seçkin, s.109.

¹³ Any.Mah. Karar tarihi 26.09.1965, E.1963/173, K.1965/40, AMKD, sy.4, s.301.

¹⁴ Juan J. Linz, **Totaliter ve Otoriter Rejimler**, çev.Ergun Özbudun, S Yayınları, 1984, s.13